

УДК 339.976.2

JEL F01

DOI 10.32782/2786-8273/2025-9-7

Кальченко Т.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного менеджменту,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8804-5582>

Tymur Kalchenko

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Олійник В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного менеджменту,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4384-4599>

Viktoriia Oliinyk

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Фурсова О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного менеджменту,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7225-3953>

Olena Fursova

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКА ТОРГОВЕЛЬНА ЕСКАЛАЦІЯ

US-CHINESE TRADE ESCALATION

Анотація. Представлене в статті дослідження демонструє причини, закономірності і наслідки торговельно-економічного конфлікту, що розгортається в поточний час між США та Китаєм. Показано, що як США, так і Китай на сьогодні повинні постійно доводити лідерські амбіції, стверджуючи власний авторитет в регіональному і глобальному контекстах. В цьому сенсі робиться висновок про те, що майбутній розвиток торговельних ринків буде безпосередньо залежати від результативності торговельно-економічного конфлікту між США та Китаєм, а це, в свою чергу, вже сьогодні значно динамізувало турбулентність біржових індексів, ключових валют, цін на сировинні товари. Встановлено, що внаслідок проголошеної новою адміністрацією США тарифної ескалації, Китай не тільки вдався до дзеркальної відповіді, але і почав формувати регіональну антиамериканську коаліцію.

Ключові слова: торговельна політика, тарифна ескалація, протекціонізм, залежність, результативність, конфліктність.

Abstract. Introduction. The research presented in the article demonstrates the causes, patterns and consequences of the trade and economic conflict currently unfolding between the USA and China. The purpose of the article was to study the specifics of the current phase of trade conflicts between the USA and the PRC and to determine the current and prospective consequences of tariff excavations for both regional and global development. Research methods include the active involvement of synthetic, retrospective analysis, the method from the general to the specific, etc. **Results.** It is noted that for both countries, a similar course of events is forced and entails not so much advantages as significant risks and threats. It is shown that both the United States and China today must constantly prove their leadership ambitions, asserting their own authority in regional and global contexts. But, as studies have shown, both countries, in addition to obvious leadership ambitions and economic potential, are characterized by significant problems in the development of the domestic market, from inflation and debt burden in the US to the crisis of overproduction and investment disincentives in China. It is determined that precisely because of this, countries have long tried to avoid a direct clash of interests and maneuver within the existing field of alternatives. It is established that as a result of the tariff escalation announced by the new US administration, China not only resorted to a mirror response, but also began to form a regional anti-American coalition with its subsequent expansion to the European continent. **Conclusion.** In this context, it is concluded that the future development of trade markets will directly depend on the effectiveness of the trade and economic conflict between the USA and China, and this, in turn, has already significantly dynamized the turbulence of stock indices, key currencies, and commodity prices. Thus, the author shows that, without achieving full globalization, trade markets are fragmenting and regionalizing again. And national governments are increasingly resorting to simplified autarkic models of protectionist regulation, implementing a model of restoring economic sovereignty and self-sufficiency.

Keywords: trade policy, tariff escalation, protectionism, dependence, effectiveness, conflict.

Постановка проблеми. Економічна нестабільність і турбулентність значно обмежують поле маневру можливих стратегічних дій щодо посилення глобальних конкурентних позицій. І чим більш технологічними і розвинутими є сучасні ринки, зокрема фінансовий, інвестиційний, інформаційний, тим більш простішими стають засоби економічного тиску на товарних.

Як природа ринків, так і поведінка учасників на них майже не змінилися протягом століть. Домінує право сильного, панують подвійні стандарти, економічна доцільність поступається примітивним поточним інтересам. При чому, що характерно рішення приймаються спонтанно, без належного обрахування, обґрунтування і мотивування. І така безвідповідальність породжує хаос, сумніви у існуванні будь-яких правил і норм поведінки, формує егоїстичні і безвідповідальні цілі і стратегії на локальному, регіональному чи глобальному рівнях.

В даному контексті важливим є наголос саме на впорядкуванні торговельного обміну, адже в глобальних умовах, відмова від рівноцінної і взаємовигідної торгівлі може призвести до руйнівних наслідків і системних криз. Як свідчить досвід, одна необережна дія може викликати ланцюгову реакцію і спровокувати колапс. А відновити минулий баланс сил, пропорцій і інтересів завжди набагато складніше і витратніше.

Відомо, що торговельні війни і конфлікти дуже часто передують безпосереднім зіткненням цивілізацій чи країн. Головним мотивом завжди виступає бажання змусити іншу сторону виконувати правила, які формує ініціатор. І якщо раніше, внаслідок, обмеженості економічних процесів, торговельні конфлікти носили обмежений, локалізований характер, то в глобальних умовах до них залучаються майже всі учасники ринків, навіть моноекспортери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій В більшості публікацій, зокрема в працях Поручника А., Лук'яненка Д., Діденка С. розглядається лише загальний контекст глобальних економічних протиріч і конфліктів.

Зокрема, Лук'яненко Д.Г., Поручником А.М. [1] робиться наголос на все зростаючій відкритості ринків, прогресивності і високій технологічності розвитку товарних ринків, що з часом елімінує можливу конфліктність і започатковує принципи справедливої конкуренції. Діденко С. [2] виділяє можливі кордони можливих торговельних конфліктів, проте детально не зупиняється на їх протіканні. В той же час Хантінгтон С. [5] безпосередньо стверджує про загрозу міжцивілізаційних зіткнень, проте дає лише загальну характеристику конфліктів, не вдаючись до деталей протікання торговельних війн, які можуть передувати іншим глобальним катаклізмам. Ідеї С. Хантінгтона поділяє ще один вчений Уолтс К., [6] який вважає, що американське монопольне становище на ринках у поточний час є доволі сумнівним, що з часом виникнуть можливі точки напруги, зокрема визріває потужний конфлікт з Китаєм, проте його деталі і умови протікання повною мірою не висвітлені. Таким чином, можна констатувати, що окремі прояви торговельних війн лишаються майже не дослідженими з огляду причин, характеру їх протікання та наслідків.

Мета статті полягає у дослідженні специфіки сучасної фази торговельних конфліктів між США та КНР та визначенні поточних та перспективних наслід-

ків тарифних ескалацій як для регіонального, так і глобального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема запуску механізму глобального торговельного конфлікту стає доволі драматичною на сьогодні. Вона не омине жодну країну чи регіон, перед якими постане жорсткий вибір – в якій коаліції знаходитися, яким чином здійснювати маневрування, як зберегти національний економічний суверенітет тощо.

Зрозуміло, що як поточна політика США, так і Китаю орієнтується на постійне доведення лідерського статусу. І в першу чергу це стосується економічної сфери. Але в першому випадку, амбіції не відповідають можливостям, а у другому можливості не відповідають амбіціям. Іншими словами, США вже не можуть бути лідером, а Китай ще повноцінно для цього не є готовим.

І останній був би цілком задоволений другорядними ролями, накопичуючи потенціал та політичну вагу, проте експромтні дії нової адміністрації США змусили його відповідати і залучитися до торговельної війни. Адже згода з волонтаристськими податями була б підтвердженням неспроможності Китаю конкурувати на глобальних ринках і істотно б підірвала його імідж, в першу чергу в Африці та Латинській Америці. Ескалаційна фаза стартувала з кумулятивного започаткування 145% податі на імпорт товарів з Китаю. Доволі показово, що її розмір зріс у п'ять разів (причому останні чотири підвищення припали на квітень 2025 р.) Отже є всі підстави стверджувати їх економічну необґрунтованість.

КНР у відповідь двічі підняв податі на товари з США. Вочевидь головною метою нової адміністрації США є змусити американський бізнес перенести виробництво у США. Метою ж Китаю – цьому опиратися і позбутися залежності від торгівлі з США. Крім того, останній почав активні консультації щодо створення спочатку регіональної (з включенням В'єтнаму, Малайзії, Камбоджі, Японії, Південної Кореї), а потім і транс регіональної (з включенням ЄС) антиамериканських коаліцій.

При цьому особливий інтерес до поглибленої співпраці з КНР виказала Німеччина. Адже, започатковані мита у розмірі 20% на європейський імпорт будуть мати катастрофічні наслідки для економіки Німеччини, адже тільки вони одні можуть призвести до падіння ВВП країни на 1,5%.

В останні роки річний приріст ВВП ФРН коливається поблизу нуля: у 2023 р. падіння склало 0,3%, за результатами 2024 р. – -0,1%, у 2025 р. були сподівання на зростання у 0,4%. Отже, стійке падіння німецької економіки є неминучим. І це без урахування групових ефектів, адже остання сильно залежить не тільки від експорту до США, але і до інших країн, а зниження цін на світових ринках, що стане результатом започаткованих податей, може призвести до додаткових втрат економіки ФРН. Цінні папери німецьких компаній вже відреагували суттєвим падінням: акції Adidas впали на 10%, Puma втратила біля 9,3%, Volkswagen – 1,5%, BMW – 1,37%, Mercedes-Benz – 2,06%. Значне здешевлення продемонстрували і Siemens, SAP, BASF, а також інші німецькі компанії [2].

Таким чином, торговельні ринки знов фрагментуються і регіоналізуються. При цьому, як США, так і Китай, намагаються нав'язати власні правила, принципи і умови економічної діяльності.

Обидві країни, не дивлячись на глобальний статус і геоекономічні амбіції підійшли до чергової стадії торговельного конфлікту не підготованими. Тільки проголошені плани започаткувати тарифну ескалацію одразу ж обвалили більшість світових індексів ділової активності.

Першою шок відчувала на собі Азія, японський індекс Nikkei 225 впав на 6%, австралійський ASX 200 – на 4%, південнокорейський Kospi – на 4,7%, австралійський S&P/ASX 200 – на 4,23%, до 7343,3 пункти.

Індекси ж Китаю втратили 7,3–10,8%. Індекс шанхайської фондової біржі Shanghai Composite знизився на 10,79% – до 1777,37 пунктів, поновивши рекорд травня 1995 р., гонконгський Hang Seng та тайванський TAIEEX впали приблизно на 10 % [3]. Акції китайських компаній в Гонконзі також значно подешевшали, зокрема: індекс Hang Seng China Enterprise зменшився на 13,75%. В тому числі, акції Lenovo Group в Гонконзі впали в ціні на 28,9%, Alibaba – на 22,1%, JD – на 21,9%, Xiaomi – на 18,2%.

Наступною негативну динаміку продемонструвала Європа: у Великобританії FTSE-100 впав приблизно на 6%, німецький Dax – майже на 10 %, французький CAC-40 – на 7%, загальноєвропейський STOXX 600 – на 5,8%.

Після початку торговельного дня у Північній Америці, стрімко обвалилися S&P 500 – на 4,7%, NASDAQ Composite – на 5,2%, Dow Jones Industrial Average – на 4,5%. Також стрімку негативну динаміку продемонстрували і акції компаній Apple (-7,1%), Nvidia (-8,1%) і Tesla (-10,5%) [3].

Таким чином, падіння біржових і корпоративних індексів, що було викликано започаткованими імпортерами тарифами, характеризується, як одне з найглибших з часів 2020 р., проте деякі біржові аналітики вважають, що за своїм масштабом подібний обвал може наблизитися до катастрофи 2008 р.

Щоправда, відтермінування на 90 днів введення нових імпортерських податей для більш ніж 75 країн, одразу ж позначилось на зростанні індексів АТР. Індекс Шанхайської фондової біржі заклався на відмітці 3223,64, додавши 1,16%, індекс Шеньчженської фондової біржі – на 1868,9 (плюс 2,46%), Hang Seng – на 20681,78 (плюс 2,06%), південнокорейський Kospi – на 2445,06 (плюс 6,6%), австралійський S&P/ASX 200 – на 7709,60 (плюс 4,54%) і японський Nikkei 225 – на 34609 (плюс 9,13%) [4].

Започаткована тарифна ескалація сталась в період, коли Китай переживає доволі складний етап пошуку нових стратегічних орієнтирів і пріоритетів розвитку.

Зокрема, китайське економічне зростання, що тривало протягом 40 років і зробило країну однією з найкрупніших економік світу, за думкою аналітиків The Wall Street Journal, добігло кінця. Відмічено, що протягом десятиліть позитивний тренд економічного розвитку дозволяв здійснювати масштабні інвестиційні проекти у виробнично-інфраструктурній галузі. Проте на сьогодні, ця модель себе вичерпала, адже в Китаї закінчуються можливості для розширення інфраструктури, а інвестиційна окупність стрімко знизилася. При чому ознаки проблем, що накопичилися, простежуються навіть у віддалених провінціях, зокрема у Юньнань на південному заході КНР, де нещодавно було проголошено про наміри витратити десятки мільйонів доларів на будівни-

цтво нового карантинного об'єкту в межах боротьби з пандемією COVID-19 розміром у три футбольних поля, не дивлячись на те, що Китай зупинив політику нульового COVID декілька місяців тому [2].

Окрім непотрібних і необґрунтованих витратних схем китайська економіка зіткнулася з несприятливою демографічною ситуацією та розривом, що зростає з США та їх союзниками, що також загрожує подальшому притоку інвестиційних коштів до країни.

За даними МВФ, зростання ВВП Китаю в найближчі роки буде складати нижче 4%, що складає менш, ніж половину цього показника в останні чотири десятиліття. Лондонська Capital Economics вважає, що трендове зростання Китаю уповільниться з 5% у 2019 р. до 3% і впаде до 2% у 2030 р. [3].

За таких показників Китай не буде спроможним досягти поставленої мети подвоїти розмір економіки до 2035 р.

Деякі фахівці вважають, що уповільнення економічного зростання КНР може перетворитися у затяжну стагнацію, що подібна тій, яку Японія й досі відчуває з 1990-х рр., коли криза на ринку нерухомості призвела до багаторічної дефляції. Така ж проблема унаочнюється і в Китаї, де, відповідно дослідженню Південно-Західного університету фінансів і економіки Китаю, у 2018 р. кожна п'ята квартира в містах країни, чи не менше 130 млн. одиниць не були зайнятими. У зв'язку з падінням попиту і зростанням інфляції значна кількість забудовників в КНР опинилися на межі банкрутства.

За думкою економістів, найочевиднішим вирішенням поточних економічних проблем Китаю став би перехід на розвиток споживчих витрат і сфери послуг, що допомогло б створити більш збалансовану економіку, яка б відповідала західним стандартам [6, с. 53].

За даними Світового банку, споживання домогосподарств в КНР складає лише біля 38% ВВП, що відносно замало у порівнянні з 68% в США. На сьогодні ж китайська економіка продовжує працювати в борг. За даними Банку міжнародних розрахунків, загальний борг, в тому числі борг різних рівнів уряду і державних компаній зріс майже до 300% ВВП Китаю за станом на 2022 р., перевищивши рівень США і підвищившись з менш ніж 200% у 2012 р. При цьому більшу частину боргу взяли на себе китайські міста. За даними МВФ, обмежені у власних можливостях брати позики на пряму для цілей фінансування проектів, вони вдалися до механізмів позабалансового фінансування, чий борг, як очікується досягне біля 9 трлн. дол. у 2025 р.

США в поточний час також не демонструють потенціалу стійкого та стабільного зростання, потерпаючи від інфляційного навантаження і значного розміру внутрішньої заборгованості, що гальмує розвиток і створює додаткові ризики.

Релокація бізнесу всередину країни звичайно могла б позначитися на позитивному тренді поступового відновлення і оживлення економічного комплексу, але, підкреслимо, у довготривалій перспективі. На сьогодні ж, в контексті проголошеної активної фази торговельної війни актуалізується ціла низка критичних питань, з яких самими очевидними і найпростішими є наступні:

1) *вартість переносу*, адже релокалізація виробництва є доволі витратним бізнесом;

2) *логістика* в умовах мережевізації і активного започаткування горизонтальних зв'язків відіграє клю-

чову роль задля формування вартісних параметрів. І перенос «фінального» заводу призведе до значного розтягування ланцюжка поставок, чие плече зростає як за часом, так і за відстанню. При тому, що розвиненість інфраструктури Китаю є набагато більш довшеною, ніж у США;

3) *персонал*. Складність полягає у відсутності потрібної кількості фахівців, а заробітна платня в США є набагато вищою. Тобто у релокантів виникне потреба платити більше за більш низький кваліфікаційний рівень праці;

4) *собівартість*. Все вище згадане вплине і на вартісні параметри, які зроблять продукцію з США неконкурентоспроможною, при тому, що Китай буде зберігати лідерські позиції в світі [5, с. 156].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що торговельна війна, що розгортається зараз між США та КНР навряд чи принесе вагомї переваги обом залученим сторонам. Навпаки, кожна з країн тільки погіршить власні конкурентні позиції і понесе додаткових втрат.

В цілому ж тарифна ескалація безсумнівно призведе до уповільнення глобального розвитку. Створення нових виробничих потужностей в США, перебудова світових логістичних ланцюжків потребуватиме багато часу, отже немає підстав сподіватися на швидке відновлення ринків, а період низьких цін на сировину затягнеться. Зокрема, вартість барелю нафти марки Brent у квітні 2025 р. вже доходила до позначки нижче 65 доларів.

Неминучим буде і процес інфляційного стиску. Впоратися з наслідками галопуючого торговельного протекціонізму одними лише монетарними інструментами буде неможливо, тому що для підтримки національних економік провідні центробанки будуть змушені тримати ставки на низькому рівні.

До того ж, вочевидь буде спостерігатися процес зниження інвестиційної активності і зростання соціальної напруги на фоні зниження купівельної спроможності і зростання видатків для малого та середнього бізнесу. Тому закономірно зросте попит на золото і нерухомість, не втратять актуальності й акції не сировинних секторів (зокрема, споживчого)

Бібліографічний список:

1. Глобальна економіка: підручник / А.М. Поручник та ін.; за ред. Д.Г. Лук'яненка. Київ : КНЕУ, 2015. 588 с.
2. Діденко С. Глобальна економіка: парадокси поточних тенденцій та прогноз. URL: <https://ua.news.ua/money/globalnaya-ekonomika-paradoksy-tekushhyh-tendentsiy-y-prognoz> (дата звернення: 8.04.2025).
3. Китай у відповідь підвищує мита на американські товари до 84% – Міністерство фінансів. URL: <https://radiosvoboda.org/a/news-kytay-myta-ssha-84-vidsotky/33378446.html> (дата звернення: 10.04.2025).
4. США запровадили 104% мита проти Китаю – Білий Дім. URL: <https://rbc.ua/rus/news/ssha-zaprovadili-104-mita-proti-kitayu-biliy-1744132248.html> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Samuel P. Huntington. Who Are We? The Challenges to America's National Identity. New York: Simon & Schuster, 2004. 428 p.
6. Waltz K. Globalization and American Power. *The National Interest*, 2020, Spring. P. 49–56.

References:

1. Lukyanenko D. H., Poruchnik, A. M. (2015). *Hlobalna ekonomika* [Global economy]. Kyiv: KNEU, 588 p. [in Ukrainian]
2. Didenko S. *Hlobalna ekonomika: paradoksy potochnykh tentenzii ta prohnnoz*. URL: <https://ua.news.ua/money/globalnaya-ekonomika-paradoksy-tekushhyh-tendentsiy-y-prognoz> (accessed 8.04.2025).
3. *Kytai u vidpovid' pidvyshue myta na amerykanski tovary do 84% – Ministerstvo finansiv* [China increases duties on American goods up to 84% – Finance ministry]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kytay-myta-ssha-84-vidsotky/33378446.html> (accessed 10.04.2025).
4. *SSA zaprovadyly 104% myta proty Kutayu – Bilyi Dim* [USA initiated the implementation 104% duties on Chinese goods – the White House]. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ssha-zaprovadili-104-mita-proti-kitayu-biliy-1744132248.html> (accessed 10.04.2025).
5. Samuel P. Huntington (2004). *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster, 428 p.
6. Waltz K. (2020). *Globalization and American Power*. *The National Interest*, Spring. P. 49–56.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2025